

การแตกเรื่อง ๒ ชั้น

ในนิทานชุดสุวรรณสิรสา*

วัชรภรณ์ ดิษฐบ้าน**

สุวรรณสิรสาชาดกเป็นชาดกลำดับที่ ๔๘ ในปัญญาสาตกซึ่งเป็นชาดกนอกนิบาตที่แต่งขึ้นในภาคเหนือของประเทศไทย เนื้อเรื่องกล่าวถึงสุวรรณสิรสาที่กำเนิดมาแต่ศิระแต่ที่จริงแล้วสามารถถอดร่างออกจากศิระได้ สุวรรณสิรสาเดินทางไปค้าขายและได้สมบัติของนางนาคกลับมามากมาย เมื่อใดเป็นหนุ่มสุวรรณสิรสาก็ไปสวามิภักดิ์ของเจ้าเมือง เจ้าเมืองสั่งให้สร้างสะพานเงินสะพานทอง สุวรรณสิรสาทำได้จึงได้อภิเษกกับพระธิดาคนสุดท้าย ตอนท้ายสุวรรณสิรสาก็ถอดรูปกลายเป็นคนรูปร่างมากไปตอบปัญหารธรรมและติดลากับพระอินทร์ เจ้าเมืองจึงยกเมืองให้ครอง จะเห็นว่าเรื่องสุวรรณสิรสามีโครงเรื่องคล้ายกับนิทานเรื่องสังข์ทอง ที่กล่าวถึงพระเอกที่ซ่อนตัวอยู่ในรูปประหลาด ได้อภิเษกกับพระธิดาคนสุดท้าย และต้องทำงานที่ยากลำบากเพื่อให้พ่อตายยอมรับ ตอนท้ายก็ถอดรูปกลายเป็นคนรูปร่างปกติติดลากับพระอินทร์

นิยะดา เหล่าสุนทรได้ตั้งข้อสังเกตว่าเรื่องสุวรรณสิรสาชาดก(ลำดับที่ ๔๘) กับสุวรรณสังข์ชาดก (ลำดับที่ ๕๓) ในปัญญาสาตก เป็นชาดกที่มีการเลียนแบบโครงเรื่องกัน เนื่องจากมีโครงเรื่องที่คล้ายคลึงกัน ดังนี้

* บทความนี้เรียบเรียงจากวิทยานิพนธ์เรื่อง “แบบเรื่องนิทานสังข์ทอง: ความแพร่หลายและการแตกเรื่อง,” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

** อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

โครงเรื่องของชาตกทั้ง ๒ เรื่องนี้มีความคล้ายคลึงกันมาก คือกล่าวถึง พระเอกซึ่งซ่อนรูปกายไม่ให้ผู้อื่นล่วงรู้ จนได้เลิกกับพระธิดาของเจ้าผู้ครองนคร แต่พระเอกก็ยังไม่แสดงรูปกายที่แท้จริง จนกระทั่งท้าวสักกะมาช่วยเหลือโดยถาม ปัญหาและทำตติศพนัน พระเอกจึงได้แสดงความสามารถและแสดงตนต่อ มหาสมามคม ได้รับชัยชนะและได้ราชสมบัติในที่สุด

(นิยะดา เหล่าสุนทร ๒๕๓๘: ๑๐๙-๑๑๐)

การที่สุวรรณสิริสามีโครงเรื่องคล้ายคลึงกับสุวรรณสังข์ จึงชวนให้คิดว่านิทาน ทั้งสองเรื่องนี้มีความสัมพันธ์กันเช่นไร เป็นไปได้หรือไม่ที่โครงเรื่องของนิทานเรื่องหนึ่ง อาจให้กำเนิดนิทานเรื่องใหม่ได้อีกเรื่องหนึ่ง นอกจากนี้ยังปรากฏว่ามีชาตกนอกนิบาต ของล้านนาหรือที่เรียกว่าชาตกพื้นบ้านซึ่งมีเนื้อเรื่องคล้ายคลึงกับเรื่องสุวรรณสิริสา อีกหลายเรื่อง คือ สุวณณะต่อมคำ อ้อมล้อมต่อมคำ และชมพुरาษแดงเขียว จึงน่า สนใจว่าเหตุใดจึงมีนิทานที่มีโครงเรื่องคล้ายคลึงกันหลายเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นสุวรรณสังข์ สุวรรณสิริสา สุวณณะต่อมคำ อ้อมล้อมต่อมคำ หรือชมพुरาษแดงเขียว นิทานเหล่านี้ เกิดขึ้นได้อย่างไร และมีความสัมพันธ์กันอย่างไร

การแตกเรื่องของนิทาน

นิทานเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม การถ่ายทอดนิทานทำให้นิทานเดินทาง จากสังคมหนึ่งไปสู่อีกสังคมหนึ่ง บ่อยครั้งที่นิทานเรื่องเดียวกันมีเนื้อหาที่แตกต่างกัน เมื่อนิทานแพร่กระจายไปในท้องถิ่นต่างๆ ย่อมจะมีการปรับเปลี่ยนเนื้อหาของนิทาน ให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น ดังเช่น พระรามชาตกของอีสานได้มีการเปลี่ยน ชื่อเมืองของพระรามจากเมืองอโยธยาเป็นเมืองจันทบุรีศรีสัตตนาคซึ่งตรงกับชื่อเมือง เวียงจันทน์ซึ่งเป็นเมืองหลวงของลาว นอกจากการแพร่กระจายของนิทานจะทำให้ นิทานเรื่องเดียวกันมีเนื้อหาที่แตกต่างกันแล้ว ยังทำให้เกิดนิทานเกิดเรื่องใหม่ที่มี โครงเรื่องคล้ายกันด้วย ซึ่งปรากฏการณ์เช่นนี้เรียกว่า “การแตกเรื่องของนิทาน”

“การแตกเรื่องของนิทาน” (mutation, tale reproduction) คือการเกิด นิทานเรื่องใหม่จากนิทานที่มีโครงเรื่องเดียวกัน ปรากฏการณ์เช่นนี้จะเกิดขึ้นกับนิทาน เรื่องที่ได้รับความนิยมอย่างมาก เมื่อนิทานแพร่หลายไปในท้องถิ่นต่างๆ ทำให้เกิดการ “สร้างใหม่” ตามโครงเรื่องแบบที่ได้รับความนิยม จึงเกิดเป็นนิทานเรื่องใหม่ๆ ที่ผลิต

ซ้ำจากโครงเรื่องต้นแบบ แต่มีความเปลี่ยนแปลงในลักษณะต่างๆ จนกลายเป็นนิทานคนละเรื่องกับนิทานต้นแบบ

ฟอน ซีดอฟ (C. W. Von Sydow 1965: 237) ได้อธิบายปรากฏการณ์การแตกเรื่องของนิทานว่า “เป็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางอันเป็นผลมาจากความตั้งใจที่จะสร้างเรื่องใหม่ และการเปลี่ยนแปลงที่กว้างขวางเหล่านั้นเป็นไปในลักษณะที่หลากหลายแตกต่างกัน”* แสดงว่าผู้เล่าหรือผู้แต่งนิทานได้สร้างนิทานเรื่องใหม่จากโครงเรื่องเดิมของนิทานต้นแบบแต่ได้เปลี่ยนแปลงเนื้อหาของนิทานเรื่องใหม่ให้แตกต่างจากต้นแบบเพื่อว่าจะได้กลายเป็นนิทานอีกเรื่องหนึ่งนั่นเอง

นิทานเรื่องหนึ่งที่แพร่หลายมากคือนิทานซินเดอเรลลาซึ่งมีโครงเรื่องเกี่ยวกับนางเอกที่ถูกแม่เลี้ยงกลั่นแกล้ง แต่ก็มีอำนาจวิเศษมาช่วยเหลือ ทำให้นางเอกได้พบกับเจ้าชาย นางเอกสามารถพิสูจน์ตนได้ ในที่สุดก็ได้แต่งงานกับเจ้าชายนิทานที่มีโครงเรื่องแบบซินเดอเรลลานี้แพร่หลายไปทั่วโลกทั้งสแกนดิเนเวีย ยุโรปใต้ ยุโรปตะวันออก อินเดีย เอเชียตะวันออก ตลอดจนกลุ่มอินโดจีน และมีชื่อเรื่องแตกต่างกันไป เช่น Aschenputtel(เยอรมัน) Finetta(อิตาลี) Wassilissa(รัสเซีย) Sheh-Hsien(จีน) Benizara and Kakezara(ญี่ปุ่น) เต่าหลวง(พม่า) บุษทอง(มอญ) บุษทอง(ไทย) นางอุทธรา(ล้านนา) (ศิวพร ณ ถลาง ๒๕๔๘: ๘๑) นิทานที่มีโครงเรื่องคล้ายคลึงกันนี้ในทางคติชนวิทยาถือว่าเป็นนิทานที่มีแบบเรื่องเดียวกัน (the same tale type) นิทานที่มีโครงเรื่องแบบซินเดอเรลลาจึงจัดว่าเป็นนิทานในแบบเรื่องซินเดอเรลลา (The Cinderella Type)**

จะเห็นว่านิทานที่มีโครงเรื่องเดียวกันนี้ได้แตกเรื่องออกไปอย่างหลากหลายและมีชื่อเรื่องที่แตกต่างกันไป อีกทั้งยังมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันด้วย นิทานเรื่องบุษทองของไทยมีโครงเรื่องเหมือนกับเรื่องซินเดอเรลลาจึงสามารถจัด

* In speaking of mutations I have confined myself to the more sweeping changes resulting from intentional remodeling. A good many changes are, however, brought about in a different way.

** เรียกชื่อแบบเรื่องตามชื่อของนิทานเรื่องที่อยู่ร่วมกันแพร่หลาย

เป็นนิทานในแบบเรื่องซินเดอเรลลา แต่เรื่องปลาบู่ทองก็มีอนุภาค*** หลายอย่างที่ไม่เหมือนนิทานซินเดอเรลลาที่รู้จักกัน เช่น ในเรื่องปลาบู่ทองไม่มีนางฟ้าแต่นางเอกได้รับความช่วยเหลือจากมารดาที่เสียชีวิตไปแล้ว หรืออนุภาครองเท้าแก้วในเรื่องซินเดอเรลลาซึ่งไม่ปรากฏในเรื่องปลาบู่ทอง แต่มีอนุภาคต้นโพเงินโพทองซึ่งนางเอกเท่านั้นที่เคลื่อนไหวได้ จะเห็นว่าแม้จะเป็นคนละอนุภาคแต่ก็มีบทบาทเหมือนกัน กล่าวคือนางฟ้าและแม่ปลาบู่เป็นสิ่งวิเศษที่ดูแลช่วยเหลือนางเอก ส่วนรองเท้าแก้วและโพเงินโพทองใช้พิสูจน์หาตัวนางเอกที่แท้จริงของเรื่อง

ความแพร่หลายของโครงเรื่องแบบซินเดอเรลลาจึงทำให้เกิดโครงเรื่องของนิทานเรื่องใหม่อีกหลายเรื่องเช่น ซินเดอเรลลา ปลาบู่ทอง เต่าหลวง ฯลฯ แม้มีหลายเรื่องเหล่านี้จะมีโครงเรื่องเหมือนกันแต่นิทานแต่ละเรื่องก็มีลักษณะเฉพาะของตน แม้ไม่อาจบอกได้ว่านิทานเรื่องใดเป็นต้นแบบที่เก่าแก่ที่สุด แต่ก็ทำให้นิทานที่มีชื่อเรื่องต่างกันและมีรายละเอียดที่หลากหลายแตกต่างกันนั้นแท้ที่จริงมีโครงเรื่องแบบเดียวกัน และโครงเรื่องบางแบบนั้นได้รับความนิยมมาก ดังกรณีของแบบเรื่องซินเดอเรลลา ดังนั้นการศึกษาแบบเรื่องและการแตกเรื่องของนิทานจึงเป็นการศึกษาความแพร่หลายและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระดับโครงเรื่องของนิทาน ไม่ใช่รายละเอียดของนิทานแต่ละเรื่อง

ผู้เขียนได้ศึกษาความแพร่หลายของนิทานสังข์ทองใน แบบเรื่องนิทาน **สังข์ทอง: การแพร่กระจายและความหลากหลาย** (วัชรภรณ์ ดิษฐบ้าน ๒๕๔๖) แล้วพบว่าเรื่องสังข์ทองเป็นนิทานที่แพร่หลายมากในท้องถิ่นต่างๆ ของประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก ภาคกลาง ภาคตะวันตกและภาคใต้ โดยเฉพาะในภาคเหนือมีภาพจิตรกรรมเรื่องสังข์ทองที่วิหารลายคำ วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่ และที่เมืองทุ่งยั้ง จังหวัดอุดรติดต่อกันเชื่อว่าเรื่องสังข์ทองเป็นตำนานในท้องถิ่นด้วย จะเห็นว่านิทานเรื่องสังข์ทองเป็นนิทานที่แพร่หลาย

*** อนุภาค หมายถึงองค์ประกอบย่อยในนิทานที่มีลักษณะเด่นหรือพิเศษจนสามารถดำรงอยู่ได้ และทำให้เกิดการจดจำต่อกัน อนุภาคอาจเป็นตัวละคร วัตถุสิ่งของ เหตุการณ์หรือพฤติกรรมของตัวละครก็ได้ แต่ต้องมีความพิเศษ (ประคอง นิมมานเหมินท์ ๒๕๔๕: ๓๔-๓๕) เช่น การกำเนิดในหอยสังข์ การชุบตัว มนต์เรียกเนื้อเรียกปลา นางผมหมอม ไก่แก้ว เป็นต้น

ในวงกว้างและปรากฏในหลายท้องถิ่น ในบางท้องถิ่นยังพบนิทานที่มีโครงเรื่องเหมือนเรื่องสังข์ทองแต่ไม่ใช้นิทานเรื่องสังข์ทองด้วย แสดงว่าโครงเรื่องแบบสังข์ทองเป็นโครงเรื่องที่ได้รับความนิยมมาก ผู้เขียนจึงได้เรียกโครงเรื่องแบบสังข์ทองว่าแบบเรื่องนิทานสังข์ทอง (The Sang Thong Tale Type) ตามชื่อที่รู้จักกันแพร่หลาย

ความแพร่หลายของนิทานสังข์ทองและโครงเรื่องที่คล้ายคลึงกันระหว่างสุวรรณสังข์กับสุวรรณสิริสา ทำให้ผู้เขียนคิดว่าสุวรรณสังข์น่าจะเป็นนิทานต้นแบบของสุวรรณสิริสา โดยที่ผู้แต่งเรื่องสุวรรณสิริสาได้นำโครงเรื่องแบบสุวรรณสังข์มาสร้างเป็นนิทานเรื่องใหม่โดยเปลี่ยนแปลงโครงเรื่องและเนื้อเรื่องในลักษณะต่างๆ จนกลายเป็นนิทานอีกเรื่องหนึ่งที่ผิดแผกแตกต่างไปจากเดิม และทำให้เกิดเป็นลักษณะเฉพาะของนิทานเรื่องใหม่อีกเรื่องหนึ่ง โดยที่โครงสร้างยังเหมือนเดิม หรือกล่าวได้ว่าสุวรรณสิริสาเป็นนิทานที่แตกเรื่องมาจากสุวรรณสังข์

จากสุวรรณสังข์ถึงสุวรรณสิริสา

การศึกษากการแตกเรื่องของนิทานเป็นการศึกษาความเปลี่ยนแปลงของนิทานในระดับโครงเรื่องว่าเมื่อเกิดนิทานเรื่องใหม่จากโครงเรื่องเดิมของนิทานต้นแบบนั้นมีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในลักษณะใดบ้าง สิ่งใดดำรงอยู่ สิ่งใดที่เปลี่ยนแปลงไปจากต้นแบบ นิทานต้นแบบกับนิทานเรื่องใหม่มีลักษณะใดร่วมกัน ผู้เขียนจึงได้นำวิธีการศึกษาแบบเรื่องนิทานสังข์ทองมาใช้ในการศึกษากการแตกเรื่องของนิทานเรื่องสุวรรณสิริสา เพื่อพิจารณาความเหมือนและความแตกต่างของเรื่องสุวรรณสิริสา กับสุวรรณสังข์อันเป็นต้นแบบ ซึ่งจะทำให้มองเห็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในการแตกเรื่องของสุวรรณสิริสา เพราะเมื่อนิทานสุวรรณสิริสามีโครงเรื่องเหมือนสุวรรณสังข์ ก็ย่อมเป็นนิทานที่มีแบบเรื่องเดียวกันและมีโครงสร้างเหมือนกัน ดังนั้นการนำโครงสร้างของแบบเรื่องนิทานสังข์ทองมาศึกษาการแตกเรื่องของสุวรรณสิริสหาย่อมจะทำให้มองเห็นว่าเรื่องสุวรรณสิริสามีความผิดแผกไปจากต้นแบบอย่างไร

การศึกษานิทานในแบบเรื่องนิทานสังข์ทอง ๗๒ จำนวนทำให้ผู้เขียนพบว่าโครงสร้างของแบบเรื่องนิทานสังข์ทองประกอบไปด้วยเหตุการณ์สำคัญ ๔ ตอนที่มีการเรียงร้อยกันอย่างเป็นลำดับ คือ กำเนิดผิดปกติ → ตัวเอกออกผจญภัย → ตัวเอกที่ซ่อนรูปพบคู่ครองและถูกพ่อตาทดสอบ → การเผยแพร่และการยอมรับ

และในเหตุการณ์สำคัญทั้ง ๔ ตอนก็ประกอบด้วยพฤติกรรมหลักทั้งหมด ๑๑ พฤติกรรม* คือ A การกำเนิดในรูปลักษณะประหลาด B การแสดงความสามารถพิเศษ C การออกเดินทาง D การได้ผู้อุปถัมภ์ E การได้สิ่งวิเศษหรือทรัพย์สินสมบัติ F การอำพรางตัวหรือรูปลักษณะที่น่ารังเกียจ G การเลือกคู่ H การทดสอบความสามารถ I การแต่งงาน J การถอดรูป K เหตุการณ์หลังจากตัวเอกเปิดเผยตัว ดังตารางต่อไปนี้

I กำเนิดผิดปกติ	II ตัวเอกออกผจญภัย	III ตัวเอกที่ซ่อนรูปพบคู่ครองและถูกพ่อตาทดสอบ	IV การเผยแพร่และการยอมรับ
A การกำเนิดในรูปลักษณะประหลาด B การแสดงความสามารถพิเศษ	C การออกเดินทาง D การได้ผู้อุปถัมภ์ E การได้สิ่งวิเศษหรือทรัพย์สินสมบัติ	F การอำพรางตัวหรือรูปลักษณะที่น่ารังเกียจ G การเลือกคู่ H การทดสอบความสามารถ I การแต่งงาน	J การถอดรูป K เหตุการณ์หลังจากตัวเอกเปิดเผยตัว

นิทานในแบบเรื่องนิทานสังข์ทองจะต้องมีพฤติกรรมหลักในโครงสร้างที่ประกอบด้วย พฤติกรรม A การกำเนิดในรูปลักษณะประหลาด F การอำพรางตัวหรือรูปลักษณะที่น่ารังเกียจ I การแต่งงาน H การทดสอบความสามารถ และ J การถอดรูป ลำดับของพฤติกรรมทั้งหมดนี้ทำให้เกิดโครงสร้างดังนี้

$$A/F + \frac{IH}{HI} + J$$

เมื่อนำเหตุการณ์สำคัญและพฤติกรรมหลักในโครงสร้างของนิทานสังข์ทองมาจำแนกเนื้อเรื่องของเรื่องสุวรรณสังข์กับสุวรรณสิริสาจะทำให้มองเห็นโครงสร้างของนิทานทั้งสองเรื่อง ดังนี้

* ผู้เขียนประยุกต์วิธีการกำหนดโครงสร้างของนิทานมาจากทฤษฎีของวลาดิมีร์ พรอพพ์ (Propp 2000 อ้างถึงใน วัชรภรณ์ ดิษฐบ้าน 2545) พฤติกรรมหลักตามวิธีการของวลาดิมีร์ พรอพพ์ เป็นการกระทำของตัวละครที่ไม่ว่าใคร ในนิทานเรื่องใดก็ต้องปรากฏพฤติกรรมเช่นนั้น และเมื่อนำชุดของพฤติกรรมหลักที่พบมาเรียงลำดับต่อกันจะทำให้ได้โครงสร้างหลักของนิทานเรื่องนั้นๆ หรือนิทานในวัฒนธรรมนั้นๆ ผู้เขียนจึงได้กำหนดพฤติกรรมหลักในโครงสร้างของนิทานสังข์ทองและใช้อักษรภาษาอังกฤษแทนพฤติกรรมเหล่านั้น

สุวรรณสังฆชาตก	สุวรรณสิทธสาตก
I กำเนิดผิดปกติ นางจันทามเหสีฝ่ายขวาของท้าวพรหมทัต ถูกมเหสีฝ่ายซ้ายกล่าวหาว่ามิชู้ นางจึงถูกขับไล่ ออกจากวัง นางไปอาศัยอยู่กับตายายคนหนึ่ง ในป่า แล้วให้กำเนิดโอรสเป็นหอยสังข์ (A) เมื่อ มารดาออกไปป่าพระสังข์ก็ออกจากหอยสังข์ มาทำอาหารและทำงานบ้านให้มารดา(B)เมื่อ มารดารู้ว่าพระสังข์เป็นมนุษย์จึงทุบหอยสังข์แตก	I กำเนิดผิดปกติ สุวรรณสิธากำเนิดมาแต่ศรีระสีทองแต่ ไม่มีร่างกาย (A)อาศัยอยู่กับมารดาหม้าย เมื่อ มารดาไปเลี้ยงวัว สุวรรณสิธาก็ติดตามออกจากศรีระแล้วทำอาหารไว้ให้มารดา ต่อมาก็ อาสาไปเลี้ยงวัวแทนมารดา (B)
II ตัวเอกออกผจญภัย พระสังข์กับมารดาถูกนำไปลอยแพ (C) แพแตกทำให้ทั้งคู่พลัดพรากกัน นางยักษ์นำ พระสังข์ไปเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรม (D) พระสังข์ แอบเข้าไปในที่ที่นางยักษ์ห้าม พระสังข์รู้ว่า มารดาเลี้ยงเป็นยักษ์ และได้พบของวิเศษคือ ปอเงินปอทอง เกือกทอง เกราะรูปคนป่าและพระ ขรรค์ด้ามแก้ว (E) พระสังข์ซุกตัว (E) สวม เกราะรูปคนป่าแล้วลักของวิเศษหนีไป พระสังข์ไม่ยอมกลับไปอยู่กับนางยักษ์ นางยักษ์สอนทิพมนตรีเรียกเนื้อเรียกปลาให้แก่ พระสังข์ (E) แล้วสิ้นใจตาย พระสังข์เหาะต่อไปจนถึงเมืองพาราณสี (C)	II ตัวเอกออกผจญภัย สุวรรณสิธาสอดติดตามพ่อค้าสำเภาออก เดินทางไปค้าขาย (C) สุวรรณสิธาสอบแฉะลง ที่เกาะแห่งหนึ่ง แล้วทำไร่อยู่ที่เกาะนั้น (B) ธิดาพญานาค ๒ ตนมาเที่ยวเล่นที่เกาะและ ทำลายพืชผลที่สุวรรณสิธาสปลูกไว้ นางนาค จึงนำทรัพย์สมบัติจำนวนมหาศาลจากเมืองนาค มาขดใช้ให้แก่วรรณสิธาส (E) เมื่อพ่อค้าสำเภาแล่นเรือผ่านมาสุวรรณ สิธาสขออาศัยกลับไปหามารดาและนำสมบัติ กลับไปด้วย (C)
III ตัวเอกที่ซ่อนรูปพบคู่ครองและถูกพ่อตา ทดสอบ พระสังข์อำพรางตัวอยู่ในรูปคนป่าอยู่กับ กลุ่มเด็กเลี้ยงโค(F) ท้าวพาราณสีจัดพิธีเลือกคู่ ให้พระธิดาทั้งเจ็ด(G) นางคันธาสีเสียงพวงมาลัย เลือกพระสังข์ซึ่งอำพรางตัวอยู่ในรูปคนป่าและ ถูกเรียกว่าเจ้าเงาะ (I) เจ้าเมืองไล่ทั้งคู่ออกจาก เมือง เจ้าเมืองให้เจ็ดเขยหาเนื้อ(H) หาหมูป่า (H) และหาปลา(H) พระสังข์นามาให้ได้ทุกครั้ง หกเขยต้องเสียหู นิ้วมือและปลายงมูกเพื่อแลก	III ตัวเอกที่ซ่อนรูปพบคู่ครองและถูกพ่อตา ทดสอบ สุวรรณสิธาสให้มารดาไปสู่ขอพระธิดา สุวรรณคันธาสพระธิดาคคนที่ ๓ ของท้าวพรหมทัต ท้าวพรหมทัตเมื่อรู้ว่าสุวรรณสิธามีแต่ศรีระ (F) จึงสั่งให้สร้างสะพานเงินสะพานทองหากทำได้ จะยกพระธิดาให้(H) สุวรรณสิธาสได้กระทำ อธิษฐานบารมี พระอินทร์ให้พระวิษณุกรรม มาสร้างสะพานให้ สุวรรณสิธาสจึงได้อภิเษกกับ นางสุวรรณคันธาส (I)

สุวรรณสังฆชาดก	สุวรรณสิริสาชาดก
สัตว์ต่างๆจากพระสังข์ซึ่งนกเขยเข้าใจว่าเป็นเทวดา พระอินทร์ทำท้าวพารณสีให้ตอบปัญหาธรรม ๒ ข้อและทำให้ไปเล่นคลีกลางอากาศ แต่ไม่มีใครอาสานอกจากพระสังข์ (H)	นางสุวรรณคันธาเสียใจที่สุวรรณสิริสามีแต่ศิระะจึงตามท้าวพรหมทัตไปเที่ยวอุทยานไม่ได้ สุวรรณสิริสาจึงถอดกายออกจากศิระะแล้วไปเที่ยวอุทยานกับท้าวพรหมทัต พระอินทร์ถามปัญหาท้าวพรหมทัต ๔ ข้อและทำให้ไปเล่นคลีกลางอากาศ ท้าวพรหมทัตให้สุวรรณสิริสาไปตอบ (H)
IV การเผยแพร่และการยอมรับ พระสังข์ถอดเกราะคนป่าไปตอบปัญหาและตีคลีกับพระอินทร์(J) ท้าวพารณสียกเมืองให้พระสังข์และนางคันธา(K) พระสังข์ติดตามหามารดาจนพบแล้วรับมารดามาอยู่เมืองพารณสี พระสังข์กับนางจันทาลับเมืองพรหมทัต พระสังข์ปราบข้าศึกที่มารุกรานมเหสีฝ่ายชายและเสนาที่ปองร้ายพระสังข์กับมารดาถูกรณีสืบ(K)	IV การเผยแพร่และการยอมรับ สุวรรณสิริสาถอดกายแล้วเหาะไปตอบปัญหาและเล่นคลีกับพระอินทร์ (J) ท้าวพรหมทัตขึ้นชมสุวรรณสิริสา และอภิเษกให้ครองเมือง (K)

การเปรียบเทียบโครงสร้างของ สุวรรณสิริสาชาดกกับสุวรรณสังฆชาดก ทำให้พบว่าสุวรรณสิริสามีเหตุการณ์สำคัญปรากฏตรงกับสุวรรณสังข์ทั้ง ๔ ตอนและยังมีพฤติกรรมหลักของแบบเรื่อนิทานสังข์ทองปรากฏอยู่ครบถ้วน ดังนี้

สุวรรณสังข์ AB + CDEC + FGIH + JK

สุวรรณสิริสา AB + CBEC + FHIH + JK

พฤติกรรมหลักในโครงสร้างที่ปรากฏตรงกันแสดงว่าเรื่องสุวรรณสิริสาเป็นนิทานที่มีแบบเรื่องเดียวกันกับสุวรรณสังข์คือ แบบเรื่อนิทานสังข์ทอง ดังนั้นแสดงให้เห็นว่าแม้สุวรรณสิริสาจะแตกเรื่องมาจากสุวรรณสังข์แต่สุวรรณสิริสาก็ยังคงมีโครงสร้างตามแบบนิทานสังข์ทองอยู่ โครงเรื่องที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมทำให้กลายเป็นนิทานคนละเรื่องแต่ไม่กระทบโครงสร้างหลักของนิทาน

นอกจากจะมีโครงสร้างของนิทานเหมือนกันแล้ว ยังมีอนุภาคบางอย่างในเรื่องสุวรรณสิริสาที่คล้ายคลึงกันกับเรื่องสุวรรณสังข์ ดังนี้

๑. ตัวเอกออกจากที่ซ่อนหรือร่างที่ผิดปกติมาทำอาหารและทำงานบ้านให้มารดา

๒. ชื่อนางเอกและสถานภาพคล้ายคลึงกัน คือในเรื่องสุวรรณสังข์ นางเอกชื่อคันธาเป็นคนสุดท้ายท้องในพี่น้อง ๗ คน ส่วนเรื่องสุวรรณสิริสา นางเอกชื่อสุวรรณคันธาเป็นคนสุดท้ายท้องในพี่น้อง ๓ คน

๓. บทบาทของพระอินทร์ที่ทำให้พระเอกต้องถอดรูปและแสดงความสามารถปรากฏตรงกันว่าพระสังข์และสุวรรณสิริสาต้องถอดรูปไปแก้ปัญหารกรรมและตีคัลกลางอากาศกับพระอินทร์

๔. ปญหารกรรมของพระอินทร์ในชาดกทั้งสองเรื่องนี้ก็คล้ายคลึงกัน กล่าวคือในเรื่องสุวรรณสังข์พระอินทร์ถามปญหารกรรม ๒ ข้อ คือข้อ ๑ สภาวะธรรมสิ่งใดย่อมทำให้มืดในโลกนี้และโลกหน้า และ ข้อ ๒ สภาวะธรรมสิ่งไรเป็นแสงสว่างในโลกนี้และโลกหน้า ส่วนในเรื่องสุวรรณสิริสามีปญหารกรรม ๔ ข้อ คือข้อ ๑ สิ่งอะไรไม่แก่ไม่ตาย เป็นหนุ่มอยู่เป็นนิจ ข้อ ๒ สิ่งอะไรที่สมมติว่าเป็นพระราชา เพราะเหตุอะไร ข้อ ๓ สิ่งอะไรที่เรียกว่ารถ เพราะเหตุไร และข้อ ๔ สิ่งอะไรที่รุ่งเรืองในโลกนี้และส่องสว่างในโลกอื่น

นอกจากนั้น คำตอบของพระเอกในชาดกทั้งสองเรื่องนี้ก็คล้ายคลึงกันด้วย ในเรื่องสุวรรณสังข์ชาดกพระสังข์ตอบว่า “บุคคลผู้ใดตั้งอยู่ในศีล ๕ ศีล ๘ และบริจาคทานแก่ยาก ห่มนสัปปรรหมคำสอนของนักปราชญ์ มีจิตต์เมตตาสาปราชินีแก่สัตว์ทั่วไป ตั้งอยู่ในคุณพระรัตนไตร ตลอดถึงมรรคและผล บุคคลผู้นั้นชื่อว่าสว่างไพโรจน์ในโลกนี้และโลกหน้า อนึ่งบุคคลผู้ใดเจริญจตุพรหมวิหารได้เป็นนิตย์ มิได้ปลงชีวิตสัตว์ให้ตกไป บุคคลผู้นั้นชื่อว่าสว่างไพโรจน์ในโลกทั้งสองคือโลกนี้และโลกหน้า” (ปญญาสาชดก ๒๕๗๑: ๓๙-๔๐) ส่วนในสุวรรณสิริสาชาดก สุวรรณสิริสาตอบปัญหาข้อนี้ว่า “ชนพวกใดเกิดแล้วในตระกูลอันมั่งคั่งและให้ทานด้วยศรัทธา รักษาศีล เจริญภาวนาละเสียซึ่งเวรทั้งห้า ชนทั้งหลายเรียกว่ารุ่งเรืองในโลกหน้า” (ปญญาสาชดก ๒๕๙๙: ๑๓๐๘-๑๓๐๙)

๕. ลักษณะของพระเอกเมื่อถอดรูปแล้วจะมีรูปกายสีทองดงามปรากฏตรงกันทั้งสองเรื่อง

อนุภาคต่างๆ ในเรื่องสุวรรณสิริสาที่ปรากฏตรงกับเรื่องสุวรรณสังข์ซึ่งเป็นร่องรอยที่สนับสนุนความคิดที่ว่าสุวรรณสิริสาเป็นนิทานที่แตกเรื่องมาจากสุวรรณสังข์

การเปลี่ยนแปลงในเรื่องสุวรรณสิริสา: การสร้างเอกลักษณ์ในโครงเรื่อง

แม้สุวรรณสังข์กับสุวรรณสิริสาจะมีโครงเรื่องเป็นแบบเดียวกันแต่นเนื้อเรื่องที่แตกต่างกันก็ทำให้เกิดลักษณะเฉพาะของแต่ละเรื่องจนกลายเป็นนิทานคนละเรื่อง ลักษณะการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในการแตกเรื่องของนิทานเรื่องสุวรรณสิริสาทำให้เรื่องสุวรรณสิริสามีเอกลักษณ์ของตนจนกลายเป็นนิทานคนละเรื่องกับสุวรรณสังข์ ดังนี้

๑. การสลบลำดับพฤติกรรมในโครงสร้าง

การเปลี่ยนแปลงลำดับของพฤติกรรมหลักมีผลกระทบต่อโครงสร้างของนิทาน เพราะเมื่อตำแหน่งของพฤติกรรมหลักในนิทานเรื่องใหม่แตกต่างไปจากนิทานต้นแบบ โครงสร้างของนิทานเรื่องใหม่ย่อมแตกต่างไปจากนิทานต้นแบบ เมื่อโครงสร้างเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมจึงทำให้กลายเป็นนิทานคนละเรื่อง

การเปรียบเทียบโครงสร้างของนิทานเรื่องสุวรรณสิริสากับสุวรรณสังข์ ทำให้พบว่าเรื่องสุวรรณสิริสามีพฤติกรรมหลักในโครงสร้างปรากฏตรงกันกับเรื่องสุวรรณสังข์ แต่มีลำดับของพฤติกรรมในเหตุการณ์ตอนที่ ๓ ตัวเอกที่ซ่อนรูปพบคู่ครองและถูกพ่อตาทดสอบที่แตกต่างไปจากเรื่องสุวรรณสังข์ กล่าวคือ ลำดับของพฤติกรรมหลักในเรื่องสุวรรณสังข์เป็นแบบการทดสอบหลังการแต่งงาน(IH) แต่ในเรื่องสุวรรณสิริสาเป็นการทดสอบก่อนการแต่งงาน(HI) แสดงว่ามีการสลบลำดับพฤติกรรมหลักเกิดขึ้นในเหตุการณ์ตอนที่ ๓ ของเรื่องสุวรรณสิริสา ดังนี้

สุวรรณสังข์	สุวรรณสิริสา
F ตัวเอกสวมรูปเงาะหรือเกราะคนป่า	F ตัวเอกมีรูปร่างผิวดำประหลาด มีแต่ศีรษะ ไม่มีร่างกาย
G การเลือกคู่ด้วยการเสี่ยงพวงมาลัย	H การสร้างสะพานเงินสะพานทอง
I การแต่งงาน	I การแต่งงาน
H การหาเนื้อ การหาหนูป่า การหาปลา	H การตอบปัญหารธรรมและการตีคลี
การตอบปัญหารธรรมและการตีคลี	

จะเห็นได้ว่าลำดับของพฤติกรรมหลักที่ปรากฏในเหตุการณ์ตอนที่ ๓ มีความแตกต่างกัน โดยลำดับของพฤติกรรมหลักในสุวรรณสังข์ เป็นแบบ FGIH แต่ลำดับของพฤติกรรมหลักใน สุวรรณสิริสาเป็นแบบ FHIH แสดงว่ามีการสลับตำแหน่งของพฤติกรรม H การทดสอบความสามารถกับพฤติกรรม I การแต่งงานในนิทานทั้งสองเรื่องนี้ ทำให้โครงสร้างของสุวรรณสิริสาเป็นแบบการทดสอบก่อนแต่งงานตรงกันข้ามกับสุวรรณสังข์ที่เป็นแบบการทดสอบหลังแต่งงาน

พฤติกรรมหลักของสังข์ทอง คือ พฤติกรรม G การเลือกคู่ พฤติกรรม I การแต่งงาน และพฤติกรรม H การทดสอบความสามารถ เป็นสามพฤติกรรมหลักที่ปรากฏควบคู่กัน และเป็นลักษณะเฉพาะของสังข์ทอง คือจะมีการทดสอบความสามารถของพระสังข์หลังการแต่งงาน แต่โครงสร้างที่แตกต่างออกไปของสุวรรณสิริสาซึ่งปรากฏการทดสอบด้วยการสร้างสะพานทองก่อนแล้วจึงจะได้แต่งงานกับพระธิดานั้นแสดงว่ามีพฤติกรรมที่สลับลำดับกันกับเรื่องสุวรรณสังข์

แม้เรื่องสุวรรณสิริสาจะมีการทดสอบด้วยการตอบปัญหารธรรมและการตีคลีหลังจากการแต่งงานเหมือนสุวรรณสังข์ แต่การทดสอบด้วยการตอบปัญหารธรรมและการตีคลีที่ปรากฏในเรื่องสุวรรณสิริสาไม่มีบทบาทต่อการได้คู่ครองเหมือนพฤติกรรมการสร้างสะพานทองที่ปรากฏก่อนการแต่งงาน ดังนั้นพฤติกรรมการทดสอบที่ปรากฏหลังการแต่งงานในเรื่องสุวรรณสิริสาจึงไม่ใช่พฤติกรรมที่มีผลต่อการดำเนินเรื่อง และเป็นร่องรอยที่แสดงให้เห็นว่าเป็นพฤติกรรมที่ได้อิทธิพลจากเรื่องสุวรรณสังข์ ทำให้เรื่องสุวรรณสิริสาปรากฏพฤติกรรมการทดสอบทั้งก่อนแต่งงานและหลังแต่งงาน (HIH)

ลำดับพฤติกรรมหลักในเรื่อง สุวรรณสิริสา แสดงให้เห็นว่า สุวรรณสิริสา ซึ่งมีโครงเรื่องเหมือนสังข์ทอง แต่มีเนื้อเรื่องแตกต่างกันก็เป็นผลมาจากกระบวนการ

แต่เรื่องที่ ทำให้มีการสลับลำดับเหตุการณ์หลักในตอนหัวใจสำคัญของเรื่อง คือ ตอน ได้คู่ครองซึ่งทำให้แนวการดำเนินเรื่องแตกต่างกัน

การสลับตำแหน่งเหตุการณ์ H การทดสอบความสามารถและพฤติกรรม I การแต่งงานที่เกิดขึ้นในเรื่องสุวรรณสิริสาเป็นการเปลี่ยนแปลงโครงเรื่องเพื่อดำเนินไปตามสูตรสำเร็จของนิทานทั่วไป กล่าวคือโดยทั่วไปพระเอกในนิทานมักต้องผ่านอุปสรรคก่อนแล้วจึงจะได้รางวัลคือการแต่งงานกับนางเอก พระเอกอาจถูกทดสอบด้วยการต่อสู้กับสัตว์ร้าย เช่น ยักษ์ นกยักษ์กินคน ปีศาจ มังกร ฯลฯ หรือต้องทำงานที่ยากลำบาก เช่น ยกหรือยิงธนูวิเศษได้ รักษาเจ้าหญิงให้หายจากโรคประหลาดได้ หรือไปช่วยเจ้าหญิงที่ถูกลักพาตัวไป ฯลฯ เมื่อพระเอกได้แสดงความสามารถแล้วก็จะได้แต่งงานกับเจ้าหญิง การทดสอบความสามารถของตัวเอกหลังจากการแต่งงานแล้ว จึงเป็นลักษณะเฉพาะของเรื่องสังข์ทองที่ตรงกันข้ามกับสูตรสำเร็จของนิทาน ดังนั้น การสลับตำแหน่งของเหตุการณ์หลักในเรื่องสุวรรณสิริสาที่กำหนดให้พระเอกสร้างสะพานทองก่อนแล้วจะได้แต่งงานกับนางเอก จึงเป็นการกลับเข้าหาสูตรสำเร็จของนิทานที่ผู้ฟังผู้อ่านคุ้นเคยกันอยู่แล้วนั่นเอง

๒. การเปลี่ยนแปลงเหตุการณ์สำคัญในโครงเรื่อง

เหตุการณ์สำคัญตอนที่ ๒ ตัวเอกออกผจญภัยในเรื่องสุวรรณสังข์เป็นเหตุการณ์สำคัญของเรื่องที่ทำให้พระสังข์ได้ของวิเศษจากเมืองยักษ์และได้มนตร์เรียกเนื้อเรียกปลาที่ทำให้พระสังข์หาเนื้อหาปลาตามที่พ่อตาสั่งได้ จะเห็นว่าเหตุการณ์ที่ปรากฏในโครงเรื่องของนิทานสังข์ทองนั้นมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันและเป็นเหตุเป็นผลกัน แต่ในเรื่องสุวรรณสิริสา ไม่ปรากฏเหตุการณ์ที่กล่าวถึงการอยู่กับนางยักษ์และได้ของวิเศษ รวมทั้งมนตร์เรียกเนื้อเรียกปลา เหตุการณ์ตอนที่ ๒ ในเรื่องสุวรรณสิริสา ไม่ใช่การผจญภัยได้ของวิเศษตามแบบนิทานจักรๆ วงศ์ๆ แต่กล่าวถึงสุวรรณสิริสาที่เดินทางออกไปค้าขายกับนายสำเภา แล้วได้แวะทำไร่ที่เกาะแห่งหนึ่ง สุวรรณสิริสาโชคดีได้สมบัติจำนวนมากจึงกลับไปหามารดา ซึ่งค่อนข้างจะสอดคล้องกับการประกอบอาชีพของผู้คนในโลกแห่งความเป็นจริง

การเปลี่ยนแปลงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในโครงเรื่องของสุวรรณสิริสาจากการได้ของวิเศษจากเมืองยักษ์เป็นการออกเดินทางไปค้าขายและได้สมบัติขนาด แสดงว่ามีการ

เพิ่มเหตุการณ์ในโครงเรื่องเพื่อทดแทนการผจญภัยได้ของวิเศษตามแบบเรื่องสังข์ทอง ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่หายไปจากโครงเรื่องของสุวรรณสิริสา การเพิ่มเหตุการณ์ตอนได้สมบัติในเรื่องสุวรรณสิริสาจึงทำให้เรื่องสุวรรณสิริสาปรากฏเหตุการณ์ตอนที่ ๒ เช่นเดียวกับเรื่องสุวรรณสังข์ และยังคงมีเหตุการณ์สำคัญในโครงเรื่องครบถ้วนทั้ง ๔ ตอนเหมือนเรื่องสุวรรณสังข์

เหตุการณ์ที่ตัวเอกออกไปค้าขาย ทำไร่ และได้สมบัติในเรื่องสุวรรณสิริสา น่าจะได้รับอิทธิพลจากตำนานเมืองสุวรรณโคมนาคซึ่งแพร่หลายในท้องถิ่นภาคเหนือ (สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ เล่ม ๕ ๒๕๔๒: ๒๔๘๐-๒๔๘๑) เพราะว่ามีเนื้อเรื่องบางส่วนที่คล้ายคลึงกัน ดังนี้

สุวรรณสิริสา	ตำนานเมืองสุวรรณโคมนาค
II ตอนตัวเอกออกผจญภัย สุวรรณสิริสาเดินทางไปกับเรือสำเภา ต่อมาได้แวะลงที่เกาะแห่งหนึ่งแล้วทำไร่ปลูกพืชผลต่างๆ ธิดาพญานาค ๒ ตนมาเที่ยวเล่นบริเวณนั้น แล้วทำลายพืชผลเสียหาย เมื่อนางรู้ว่าสุวรรณสิริสาเป็นเจ้าของไร่ นางจึงเอาสมบัติจากเมืองนาคมาขดให้สุวรรณสิริสา เมื่อนางสำเภาแวะมาเยี่ยม สุวรรณสิริสาจึงขออาศัยไปด้วย แล้วสุวรรณสิริสาก็นำสมบัติมากมายกลับไปหามารดา	ชายเข็ญใจคนหนึ่งไปทำไร่อยู่ที่ริมแม่น้ำชายต่อแดนเมืองสุวรรณโคมนาคกับเมืองโพธิสาร ธิดาพญานาค ๓ นางได้มาเล่นน้ำบริเวณไร่ของชายเข็ญใจ เมื่อนางนาคทั้งสามอยากอาหาร นางจึงไปกินน้ำเต้าแดงต่างๆ ในไร่ของชายเข็ญใจ ต่อมานางนาคก็กลับเมืองนาค เมื่อพญานาคทราบข่าวธิดาทั้งสามนางไปลักกินน้ำเต้าแดงโดยมิได้ขออนุญาตเจ้าของไร่ จึงสั่งให้นางนาคทั้งสามไปปรนนิบัติรับใช้ชายเข็ญใจเพื่อใช้หนี้ ต่อมาชายเข็ญใจได้เดินทางไปค้าขาย แล้วถูกเจ้าเมืองสุวรรณโคมนาคใส่ความ ทำให้ถูกยึดเรือสินค้า นางนาคได้ตามมาช่วยชายเข็ญใจ แล้วพากลับเมืองเดิม เมื่อพญานาคทราบจากธิดาทั้งสามว่าเจ้าเมืองสุวรรณโคมนาคเป็นคนพาล จึงพาบริวารมาทำลายเมือง

การที่สุวรรณสิริสาขาดก็มีเนื้อหาบางตอนคล้ายคลึงกับตำนานเมืองสุวรรณโคมนาคน่าจะเป็นเพราะความแพร่หลายของตำนานเมืองสุวรรณโคมนาคเนื่องจากยังมีชาตอีกเรื่องหนึ่งในปัญญาสาตกที่ได้รับอิทธิพลด้านเนื้อเรื่องจาก

ตำนานเมืองสุวรรณโคมคำเช่นกัน คือ สิริสาขาดก ซึ่งมีเนื้อเรื่องคล้ายคลึงกับเรื่องราวของสุวรรณมุกขवारในตำนานเมืองสุวรรณโคมคำ

ตำนานเมืองสุวรรณโคมคำมีอิทธิพลด้านเนื้อเรื่องต่อขาดกในปัญญาสขาดก ถึง ๒ เรื่อง แสดงว่าเป็นเรื่องที่แพร่หลายมาก และน่าสังเกตว่าตัวเอกในขาดกทั้งสองเรื่องก็มีชื่อคล้ายกันด้วยคือสิริสากุมารในสิริสาขาดก และสุวรรณสิริสาในสุวรรณสิริสาขาดก

การนำตำนานเมืองสุวรรณโคมคำซึ่งแพร่หลายมากในท้องถิ่นมาแทรกในขาดกอาจเป็นการสร้าง “อัตลักษณ์” ของท้องถิ่นในขาดกนอกนิบาตของล้านนา เพราะขาดกในปัญญาสขาดกหลายเรื่อง เช่น สุธนขาดก รกเสนขาดก มีเค้าโครงเรื่องที่เหมือนกับนิทานแถบอินเดีย หรือแม้แต่เรื่องสุวรรณสังข์ก็มีตอนเลือกคู่ที่คล้ายกับเรื่องท้าววิกรมทิตยเลือกคู่ ทำให้นักวิชาการบางคนสันนิษฐานว่าเรื่องสังข์ทองไม่ใช่นิทานพื้นเมืองของไทย แต่น่าจะเป็นเรื่องที่เรารับมาจากอินเดีย (ราตรี ผลาภิรมย์ ๒๕๒๐: ๒๙๙) ผู้แต่งเรื่องสุวรรณสิริสาขาดกจึงอาจนำตำนานของท้องถิ่นล้านนาที่ตนในท้องถิ่นรู้จักดีมาผสมอยู่ในขาดกเรื่องใหม่ที่สร้างขึ้นจากการเลียนแบบโครงเรื่องของสุวรรณสังข์ขาดกเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของท้องถิ่นล้านนาในสุวรรณสิริสาขาดก ส่งผลให้เรื่องราวแบบนิทานสังข์ทองซึ่งมีกลืนอายุแบบแขกมีความเป็นล้านนามากขึ้น

๓. การเพิ่มพฤติกรรมหลักในโครงสร้าง

พฤติกรรม B การแสดงความสามารถพิเศษเป็นพฤติกรรมที่ปรากฏเพียง ๑ ครั้งในเรื่องสุวรรณสังข์ ในตอนที่พระสังข์ออกจากหอยสังข์มาทำอาหารให้มารดา ในเรื่องสุวรรณสิริสาก็ปรากฏพฤติกรรมนี้เช่นกัน และยังปรากฏพฤติกรรม B การแสดงความสามารถพิเศษเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งครั้งในเหตุการณ์ตอนที่ ๒ ตัวเอกออกผจญภัยโดยเป็นพฤติกรรมที่แสดงความสามารถในการทำไร่ของสุวรรณสิริสา ทำให้มีพฤติกรรม B การแสดงความสามารถพิเศษเพิ่มขึ้นในโครงสร้างของเรื่องสุวรรณสิริสา พฤติกรรมที่เพิ่มขึ้นนี้เป็นผลมาจากการรับอิทธิพลด้านเนื้อเรื่องจากตำนานเมืองสุวรรณโคมคำเข้ามาผสมในโครงเรื่องแบบสังข์ทองนั่นเอง

๔. การลดพฤติกรรมหลักในโครงสร้าง

ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เรื่องสุวรรณสิริสาแตกต่างจากสุวรรณสังข์คือพฤติกรรมหลักบางพฤติกรรมในเรื่องสุวรรณสังข์ไม่ปรากฏในเรื่องสุวรรณสิริสา พฤติกรรมเหล่านั้น

คือ พุทธกรรม D การได้ผู้อุปถัมภ์และพุทธกรรม G การเลือกคู่ ในเรื่องสุวรรณสิริสา ไม่มีพุทธกรรม D การได้ผู้อุปถัมภ์เพราะสุวรรณสิริสาไม่ได้พลัดพรากจากมารดาไป อยู่กับนางยักษ์เหมือนพระสังข์ สุวรรณสิริสาเพียงแต่จากมารดาเพื่อเดินทางไปค้าขาย แล้วก็กลับมาหามารดาดังเดิม ดังนั้นจึงไม่ปรากฏพุทธกรรม D การได้ผู้อุปถัมภ์ในเรื่องสุวรรณสิริสา

ส่วนพุทธกรรม G การเลือกคู่อันเป็นเอกลักษณ์ของนิทานสังข์ทองนั้นไม่ปรากฏในเรื่องสุวรรณสิริสาเช่นกัน เพราะการได้คู่ครองของสุวรรณสิริสาคือการที่สุวรรณสิริสาสามารถสร้างสะพานทองอันเป็นบททดสอบของพระราชาได้สำเร็จ สุวรรณสิริสาจึงได้อภิเษกกับพระธิดาสวรรณคันธา ทำให้ในเรื่องสุวรรณสิริสาไม่มีการเสียดวงมาลัยเลือกคู่แบบนิทานสังข์ทอง นอกจากนี้การสูขอและการตั้งเงื่อนไขให้สะพานเงินสะพานทองในเรื่องสุวรรณสิริสายังสอดคล้องกับขั้นตอนการสูขอและการเรียกสินสอดทองหมั้นในประเพณีการแต่งงานของไทยด้วย

๕. การเปลี่ยนรายละเอียดในพุทธกรรมหลัก

ลักษณะการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้เรื่องสุวรรณสิริสา มีเนื้อเรื่องแตกต่างจากสุวรรณสังข์คือ การเปลี่ยนรายละเอียดในพุทธกรรมหลัก กล่าวคือแม้ว่าจะมีพุทธกรรมหลักปรากฏตรงกันแต่การที่พุทธกรรมเหล่านั้นมีรายละเอียดที่ต่างกันก็มีผลกระทบต่อนเนื้อเรื่อง พุทธกรรมหลักในเรื่องสุวรรณสิริสาที่มีรายละเอียดต่างไปจากเรื่องสุวรรณสังข์ มีดังนี้

พุทธกรรม A การกำเนิดในรูปลักษณะประหลาด ในเรื่องสุวรรณสังข์กล่าวถึงพระสังข์ซึ่งถือกำเนิดในหอยสังข์ แต่ในเรื่องสุวรรณสิริสาตัวเอกกำเนิดมาแต่ศิริษะสีทองไม่มีร่างกายเนื่องจากสุวรรณสิริสาอธิษฐานให้ร่างกายหดเข้าไปในศิริษะและจะยืดร่างกายออกมาเมื่อมารดาไม่อยู่บ้าน นำสังเกตว่าการยืดหดร่างกายเข้าไปในศิริษะของสุวรรณสิริสานี้คล้ายกับการที่พระสังข์ซ่อนตัวอยู่ในหอยสังข์แต่จะออกมาจากเปลือกหอยเวลาที่มาารดาไม่อยู่บ้านเช่นกัน

พุทธกรรม F การอำพรางตัวหรือรูปลักษณะที่น่ารังเกียจ ในเรื่องสุวรรณสังข์เมื่อพระสังข์โตเป็นหนุ่มและได้พบกับคู่ครองนั้น พระสังข์อำพรางตัวอยู่ในกระแสรูปคนป่า ทำให้ถูกพ่อตาและนกเขยรังเกียจ เรื่องสุวรรณสังข์จึงมีการซ่อนตัว ๒ ครั้งคือการซ่อนในหอยสังข์ในวัยเด็ก และเมื่อโตเป็นหนุ่มก็ซ่อนในร่างคนป่าหรือรูปเงาะ ส่วนใน

เรื่องสุวรรณสิริสา มีการซ่อนตัวในรูปลักษณะเดิมตั้งแต่เด็กจนโตเป็นหนุ่ม เมื่อสุวรรณสิริสาไปสู่ขอพระธิดาสุวรรณคันธา สุวรรณสิริสายังคงซ่อนตัวอยู่ในศิระซึ่งเป็นรูปลักษณะเดิมของสุวรรณสิริสาดังแต่กำเนิด

พฤติกรรม H การทดสอบความสามารถ การทดสอบในเรื่องสุวรรณสังข์ คือ การหาเนื้อ การหาหมูปา การหาปลา การตอบปัญหาธรรมและการตีกลีซึ่งพระสังข์ต้องแข่งขันกับทกเขย พระสังข์ทำได้เพราะมีมนตร์เรียกเนื้อเรียกปลาและความเก่งกล้าเหนือมนุษย์ธรรมดา แต่ในเรื่องสุวรรณสิริสา เป็นการทดสอบความสามารถที่กำหนดให้สร้างสะพานเงินสะพานทอง สุวรรณสิริสาอธิษฐานแล้วเทวดาก็มาสร้างสะพานให้ สุวรรณสิริสาจึงมีลักษณะของพระโพธิสัตว์ผู้มีบุญบารมีซึ่งจะมีเทวดาบันดาลสิ่งต่างๆ ให้ ไม่ใช่พระเอกแบบวีรบุรุษในนิทานจรรๆ วงศ์ฯ ดังเช่นพระสังข์ที่ต้องแสดงความเก่งกล้าสามารถของตัวเองให้เป็นที่ประจักษ์แก่ทุกคน

การเปลี่ยนแปลงในลักษณะต่างๆ ที่เกิดขึ้นในเรื่องสุวรรณสิริสา ไม่ว่าจะเป็นเพราะการสร้างอัตลักษณ์ของท้องถิ่น หรือการกลับเข้าสู่สูตรสำเร็จของนิทานที่ผู้อ่านชื่นชอบล้วนทำให้เกิดลักษณะเฉพาะของนิทานเรื่องสุวรรณสิริสา ส่งผลให้สุวรรณสิริสาเป็นนิทานเรื่องใหม่ที่แตกต่างจากสุวรรณสังข์

จากสุวรรณสิริสาถึงชมพูราชแดงเขียว

เรื่องสุวรรณสิริสาเป็นนิทานที่แพร่หลายไม่น้อย ปรากฏว่ามีนิทานเรื่องสุวรรณสิริสาอีกหลายสำนวนในท้องถิ่นต่างๆ ภาคกลางมีสุวรรณเคียรคากลอน ภาคเหนือนอกจากมีสุวรรณสิริสาขาดกในปัญญาสชาดกแล้ว ยังมีขาดกพื้นบ้านที่มีชื่อว่าสุวรรณต่อมคำหรืออ้อมล้อมต่อมคำด้วย และภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีชื่อเรื่องว่าท้าวหัวข้อหล้อ ส่วนภาคใต้ยังไม่พบนิทานเรื่องสุวรรณสิริสา แสดงว่านิทานเรื่องสุวรรณสิริสาเป็นนิทานที่แพร่หลายในแถบภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แล้วแพร่หลายลงมาถึงภาคกลาง แต่ท้องถิ่นที่นิยมนิทานเรื่องนี้คงเป็นบริเวณภาคเหนือเพราะปรากฏนิทานเรื่องนี้หลายสำนวนมากกว่าภาคอื่น ที่น่าแปลกคือมีนิทานบางเรื่องของท้องถิ่นภาคเหนือที่มีโครงเรื่องคล้ายคลึงกับเรื่องสุวรรณสิริสาอย่างมาก แต่ก็ไม่ใช่วรรณนิทานเรื่องนี้นั้นคือชมพูราชแดงเขียว

ชมพูราชแดงเขียวเป็นชาตกพื้นบ้านอีกเรื่องหนึ่งของล้านนา ชาตกเรื่องนี้มีหลายชื่อ เช่น ชมพูราชแดงเขียว อ้อมล้อมแดงเขียว ชมพูหมากเต้า (สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ เล่ม ๔ ๒๕๔๒: ๑๗๘๑) ซึ่งก็มีชื่อเรื่องตามตัวเอกที่ถือกำเนิดเป็นลูกแดงโมนั่นเอง

เรื่องชมพูราชแดงเขียวกล่าวถึงพระเอกซึ่งกำเนิดเป็นผลแดงโม เมื่อโตเป็นหนุ่มก็ไปขู่ขอพระธิดาของเจ้าเมือง เจ้าเมืองให้สร้างสะพานทอง แดงเขียวทำได้จึงได้อภิเษกกับพระธิดา ต่อมาก็ออกจากผลแดงและกลายเป็นคนรูปงาม

จะเห็นว่าเรื่องชมพูราชแดงเขียวมีความคล้ายคลึงกับเรื่องสุวรรณสิริสวามาก หากนำเรื่องสุวรรณสิริสวากับ ชมพูราชแดงเขียวมาจำแนกเหตุการณ์สำคัญและพฤติกรรมหลักตามโครงสร้างของแบบเรื่องนิทานสังข์ทองจะพบว่านิทานทั้งสองเรื่องมีโครงเรื่องที่คล้ายคลึงกัน ดังนี้

สุวรรณสิริสา	ชมพูราชแดงเขียว
I กำเนิดมิดปกติ - นางจันทาลบัณฑิตหญิงหม้ายคลอดบุตรที่มีแต่ศีรษะ (A) เมื่อมารดาออกไปเลี้ยงวัว สุวรรณสิริสาก็ออกจากศีรษะมาทำอาหารเตรียมไว้ให้มารดา(B) ต่อมาสุวรรณสิริสาก็อาสาไปเลี้ยงวัวให้มารดา	I กำเนิดมิดปกติ - หญิงหม้ายคนหนึ่งคลอดบุตรเป็นแดงเขียว จึงตั้งชื่อว่า อ้อมล้อมแดงเขียว(A) บุญบารมีของบุตรทำให้นางอยู่สุขสบายขึ้น
II ตัวเอกออกผจญภัย - สุวรรณสิริสาอาศัยเรือสำเภาไปค้าขาย (C) สุวรรณสิริสาได้แวะลงที่เกาะแห่งหนึ่งแล้วทำไร่ปลูกพืชผลต่างๆ (B) - ธิดาพญานาค ๒ ตนมาเที่ยวเล่นและทำลายพืชผลเสียหาย เมื่อนางรู้ว่าพืชผลเหล่านั้นมีเจ้าของ จึงอาสาขโมยจากเมืองนาคมาให้(E) เมื่อนายสำเภาแวะมาเยี่ยม สุวรรณสิริสาจึงขออาศัยกลับไปด้วยและได้นำสมบัติกลับไปมากมาย (C)	II ตัวเอกออกผจญภัย - อ้อมล้อมแดงเขียวได้เดินทางไปค้าขายกับเรือสำเภา(C) แล้วได้แวะทำไร่ที่เกาะแห่งหนึ่ง (B) - กนิรีเจ็ดนางธิดาท้าวอุทุมพรแห่งเขาไภยาสได้มาเล่นน้ำที่เกาะนี้ นางได้ทำลายพืชผลของแดงเขียว แดงเขียวจึงยึดปึกหางและเครื่องแต่งตัวของนางกนิรีไว้ แดงเขียวได้จับตัวนางกนิรีคนสุดท้ายซึ่งเป็นตัวประกัน นางกนิรีทักนางและท้าวอุทุมพรจึงนำสมบัติมาได้ตัวนางกนิรีคนที่เจ็ด(E) แดงเขียวเดินทางกลับบ้านเมืองพร้อมพ่อค้าเรือสำเภา(C)

สุวรรณสิริสา	ชมพुरาชแดงเขียว
III ตัวเอกที่ซ่อนรูปพบคู่ครองและถูกพ่อตาทดสอบ - สุวรรณสิริสา (F) ให้มารดาไปสูxonนางสุวรรณคันธาธิดาองค์ที่สามของท้าวพรหมทัต - ท้าวพรหมทัตสั่งให้สร้างสะพานเงินสะพานทอง(H) - สุวรรณสิริสากระทำอธิษฐานบารมี พระอินทร์ให้พระวิษณุกรรมมาสร้างสะพานให้ - สุวรรณสิริสาอภิเษกกับนางสุวรรณคันธา (I) - นางคันธาเสียใจที่ไปเที่ยวอุทยานกับท้าวพรหมทัตไม่ได้ สุวรรณสิริสาจึงถอดร่างออกจากศีรษะและไปเที่ยวอุทยานกับท้าวพรหมทัต - เสนานนทียูงให้ท้าวพรหมทัตฆ่าสุวรรณสิริสา พระอินทร์จึงลงมาตามปัญหารธรรม ๔ ข้อ ถ้าตอบไม่ได้ใน ๗ วันจะใช้ค้อนเหล็กทุบเศียรท้าวพรหมทัต และให้ไปเล่นคลีกลางอากาศ ท้าวพรหมทัตให้สุวรรณสิริสาไปตอบ (H)	III ตัวเอกที่ซ่อนรูปพบคู่ครองและถูกพ่อตาทดสอบ - แต่งเขียว(F)ให้มารดาไปสูxขอพระธิดานันทิราธิดาท้าวพรหมทัต - ท้าวพรหมทัตให้แต่งเขียวสร้างสะพานทองจากท่าลำภามาถึงปราสาทให้ได้ใน ๗ วัน (H) - นายลำภาและอำมาตย์ได้ช่วยแต่งเขียวนำทองคำจากเรือลำภาของนางกินรีมาสร้างสะพานทอง - แต่งเขียวได้อภิเษกกับพระธิดานันทิรา(I)
IV การเผยแพร่และการยอมรับ - สุวรรณสิริสาถอดกายหေးไปแก้ปัญหากลางอากาศและเล่นคลีกับพระอินทร์ (J) - ท้าวพรหมทัตอภิเษกให้ครองเมือง (K)	IV การเผยแพร่และการยอมรับ - แต่งเขียวออกจากผลแดงมาอยู่กับพระธิดานันทิรา(J) - แต่งเขียวลงใจท้าวพรหมทัตโดยให้พระธิดาเข้าไปอยู่ในผลแดงแทนตน เมื่อท้าวพรหมทัตเห็นชายหนุ่มรูปงามในห้องพระธิดาก็แปลกใจ แต่งเขียวจึงเล่าความจริงให้ฟัง และเปิดเผยของวิเศษในผลแดงแก่ทุกคน - ท้าวพรหมทัตอภิเษกแต่งเขียวให้ครองเมือง (K) แต่งเขียวเป็นกษัตริย์ที่ทรงทศพิธราชธรรมเมื่อยกราชสมบัติให้โอรสแล้วแต่งเขียวก็ออกภาวนารักษาศีล

เมื่อนำพฤติกรรมหลักในโครงสร้างมาเปรียบเทียบกับกันก็จะพบว่าใกล้เคียงกันมาก ดังนี้

สุวรรณสิริสา AB + CBEC + FHIH + JK

ชมพูนุชแดงเขียว A + CBEC + FHI + JK

นิทานทั้งสองเรื่องมีโครงสร้างหลักเหมือนกัน แต่เป็นนิทานคนละเรื่องเพราะมีโครงสร้างบางส่วนแตกต่างกัน อรไท ผลดี(๒๕๒๘: ๕๒-๕๓) มีความเห็นว่าเรื่องชมพูนุชแดงเขียวน่าจะมีที่มาจากเรื่องสุวรรณสิริสา เนื่องจากสุวรรณสิริสาเป็นนิทานที่เก่าแก่มากเพราะเป็นชาดกเรื่องหนึ่งในปัญญาสาตกซึ่งมีอิทธิพลต่อวรรณคดีไทยและแพร่หลายมากในประเทศไทย ดังนั้นสุวรรณสิริน่าจะเป็นต้นแบบของเรื่องชมพูนุชแดงเขียว แต่มีการเปลี่ยนแปลงบางประการเกิดขึ้นในโครงเรื่องของเรื่องชมพูนุชแดงเขียว ทำให้ชมพูนุชแดงเขียวกลายเป็นนิทานอีกเรื่องหนึ่งที่แตกต่างจากเรื่องสุวรรณสิริสา

การเปลี่ยนแปลงในเรื่องชมพูนุชแดงเขียว

แม้สุวรรณสิริสา กับ ชมพูนุชแดงเขียวจะมีโครงเรื่องคล้ายคลึงกันแต่ก็มีเนื้อหาที่แตกต่างกันซึ่งเป็นเพราะมีการเปลี่ยนแปลงต่างๆ เกิดขึ้นในโครงเรื่องของชมพูนุชแดงเขียว จนทำให้เป็นนิทานคนละเรื่องกับสุวรรณสิริสา ลักษณะการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในเรื่องชมพูนุชแดงเขียวมีดังนี้

๑. การลดพฤติกรรมหลักในโครงเรื่อง

การศึกษาโครงสร้างของนิทานทั้งสองเรื่องทำให้พบว่าพฤติกรรมหลักบางพฤติกรรมที่ปรากฏในโครงสร้างของเรื่องสุวรรณสิรินั้นได้หายไปจากโครงสร้างของเรื่องชมพูนุชแดงเขียว กล่าวคือ เรื่องสุวรรณสิริสาจะปรากฏพฤติกรรม B การแสดงความสามารถพิเศษในเหตุการณ์ตอนที่ ๑ กำเนิดผิดปกติซึ่งกล่าวถึงการที่สุวรรณสิริสาออกจากศีระมาทำอาหารให้มารดาและอีกครั้งหนึ่งในตอนที่แสดงความสามารถในการทำไร่ แต่ในเรื่องชมพูนุชแดงเขียวไม่ปรากฏพฤติกรรมที่กล่าวถึงการออกจากที่ซ่อนมาทำอาหาร พฤติกรรม B การแสดงความสามารถพิเศษในเรื่องชมพูนุชแดงเขียวปรากฏเพียงครั้งเดียว ตอนที่กล่าวถึงความสามารถในการทำไร่ของแดงเขียว ดังนั้นเรื่องชมพูนุชแดงเขียวจึงมีพฤติกรรม B การแสดงความสามารถ

พิเศษน้อยกว่าในเรื่องสุวรรณสิริสาซึ่งปรากฏถึง ๒ แห่ง

นอกจากนี้ในเรื่องชมพูราชแดงเขียวยังไม่ปรากฏการทดสอบที่กำหนดให้ตัวเอกไปตอบปัญหาธรรมและศีลกับพระอินทร์ดังที่ปรากฏในเรื่องสุวรรณสิริสา ทำให้เรื่องชมพูราชแดงเขียวปรากฏพฤติกรรม H การทดสอบความสามารถเพียงครั้งเดียวก่อนแต่งงาน (HI) แตกต่างจากสุวรรณสิริสาที่มีทั้งการทดสอบก่อนแต่งงานและหลังแต่งงาน(HIH) พฤติกรรมการทดสอบหลังการแต่งงานด้วยการตอบปัญหาธรรมและการศีลที่หายไปจากโครงเรื่องของชมพูราชแดงเขียวแสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมการตอบปัญหาธรรมและการศีลไม่ใช่พฤติกรรมที่มีผลต่อการดำเนินเรื่องของนิทานชุด สุวรรณสิริสา เมื่อมีการแต่งเรื่องเป็นนิทานเรื่องชมพูราชแดงเขียวก็ทำให้พฤติกรรมที่ไม่มีความสำคัญต่อโครงเรื่องหายไป

๒. การเปลี่ยนรายละเอียดในพฤติกรรมหลัก

การเปลี่ยนรายละเอียดในพฤติกรรมหลักเกิดขึ้นในพฤติกรรม A การกำเนิดในรูปลักษณะประหลาด พระเอกของเรื่องสุวรรณสิริสากำเนิดมามีแต่ศีรษะสีทองไม่มีร่างกาย ในบางสำนวนจึงเรียกพระเอกว่า “อ้อมล้อมต่อมคำ” ตามลักษณะของศีรษะที่กลมป้อมและมีสีทอง แต่พระเอกของเรื่องชมพูราชแดงเขียวกำเนิดเป็นผลแดงโมคือเป็นคนที่ยืนตัวอยู่ในผลแดงโม การปรับเปลี่ยนรายละเอียดเกี่ยวกับรูปลักษณะตอนกำเนิดของพระเอกนี้สอดคล้องกับการที่พระเอกมีความสามารถในการทำไร่ปลูกน้ำเต้าแดง เพราะในตอนนี้นางกนิรมาทำลายไร่แดงนั้นก็เหลือแดงเพียงผลเดียวที่นางกนิรมาทำลายไม่ได้ คือแดงผลที่ใหญ่ที่สุดซึ่งพระเอกซ่อนตัวอยู่

เรื่องคนเกิดในผลแดงนี้ไม่ใช่เรื่องแปลกในโลกของนิทาน เพราะปรากฏนิทานหลายเรื่องที่ตัวเอกกำเนิดในผลแดง เช่น นางแดง นางแดงอ่อน ในชาดกต่างๆ ก็จะมีอนุภาคที่มนุษย์มาถือกำเนิดในผลไม้หรือพืชต่างๆ เช่น นางในดอกบัว นางในกระบอกไม้ไผ่ นอกจากนี้จะเห็นความเชื่อมโยงกับตำนานน้ำเต้าบุงที่แพร่หลายมากในกลุ่มชนชาติไท ซึ่งกล่าวถึงกำเนิดของมนุษย์ว่าคนถือกำเนิดในผลน้ำเต้า ต่อมาก็ออกมาจากน้ำเต้ากลายเป็นเผ่าพันธุ์ต่างๆ ด้วย (วัชรภรณ์ ดิษฐบ้าน ๒๕๔๔: ๖๒-๗๗)

การปรับเปลี่ยนรายละเอียดในพฤติกรรม A การกำเนิดในรูปลักษณะประหลาดที่เกิดขึ้นในเรื่องชมพูราชแดงเขียวจึงอาจเป็นการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับการรับรู้ของนิทานของคนในท้องถิ่น เพราะเรื่องคนที่เกิดมามีแต่ศีรษะนี้ไม่ปรากฏใน

นิทานเรื่องใด แม้ในนิบาตชาดกก็ไม่ปรากฏอนุภาคนี้ อีกทั้งลักษณะของพระเอกที่มีแต่ศรีระนี้เป็นรูปลักษณะที่ค่อนข้างน่ากลัว การเปลี่ยนรูปลักษณะของพระเอกจากคนที่มืดศรีระมาเป็นผลแดงโมซึ่งมีลักษณะกลมเหมือนกันอาจช่วยลดความน่ากลัวของรูปลักษณะ และสอดคล้องกับนิทานเรื่องอื่นที่ปรากฏอนุภาคคนที่เกิดจากผลไม้ที่คล้ายคลึงกันด้วย

๓. การเปลี่ยนแปลงเหตุการณ์สำคัญในโครงเรื่อง

เหตุการณ์ตอนที่ ๒ ตัวเอกออกผจญภัยในเรื่องสุวรรณสิริสากล่าวถึงนางนาค ๓ ตนมาทำลายไร่ของพระเอกแล้วนำสมบัติจากเมืองนาคมาขดใช้ค่าเสียหายให้พระเอก พระเอกจึงมีสมบัติมากมายกลับไปหามารดา แต่ในเรื่องชมพูราชแดงเขียวปรากฏว่ารายละเอียดของพฤติกรรมหลักในเหตุการณ์ตอนนี้แตกต่างไปจากเรื่องสุวรรณสิริสา เพราะมีการนำอนุภาคจากนิทานเรื่องพระสุธน-มโนราห์เข้ามาผสมกับพฤติกรรมเดิมในโครงเรื่อง

เหตุการณ์ตอนที่ ๒ ในเรื่องชมพูราชแดงเขียวกล่าวถึงนางกินรีมโนราห์ทั้งเจ็ดนางมาเล่นน้ำที่บริเวณไร่ของแดงเขียว และทำลายน้ำเต้าแดงในไร่ของแดงเขียวแดงเขียวจึงเก็บเครื่องแต่งกายและปีกหางของนางกินรีทั้งเจ็ดมาซ่อนไว้ที่ผลแดงที่ตนอาศัยอยู่แล้วก็กลับเข้าไปอยู่ในผลแดง นางกินรีเดินตามหาเครื่องแต่งกายและปีกหางจนมาพบอยู่ข้างผลแดง แดงเขียวแสดงตนว่าเป็นเจ้าของน้ำเต้าแดงที่พวกนางทำเสียหาย ในที่สุดนางกินรีจึงขอขดใช้ค่าเสียหายโดยจะกลับไปเมืองของนางแล้วนำสมบัติมาให้แดงเขียว แดงเขียวจึงคืนเครื่องแต่งกายและปีกหางให้ แต่ได้ยึดตัวนางกินรีคนที่ ๗ ไว้เป็นตัวประกัน นางกินรีทั้งหกจึงต้องนำสมบัติกลับมาขดใช้ค่าเสียหายและไถ่ตัวนางกินรีมโนราห์คนที่เจ็ดคืนจากแดงเขียว

จะเห็นว่าเหตุการณ์ตอนนี้คล้ายคลึงกับเรื่องราวในสุธนชาดกที่กล่าวถึงนายพรานบุณทริกใช้นาคบาตจับนางกินรีคนที่ ๗ ชื่อนางมโนราห์แล้วยึดปีกหางของนางไว้ ทำให้นางหนีไปไม่ได้ ต้องตกเป็นทาสของพราน แล้วต่อมานายพรานก็นำไปถวายพระสุธน ซึ่งในเรื่องชมพูราชแดงเขียวก็เรียกนางกินรีทั้งเจ็ดว่านาง “กินรีมโนราห์” ตรงกับชื่อของนางเอกในเรื่องสุธนชาดกด้วย ดังนั้นเหตุการณ์ตอนที่ ๒ ในเรื่องชมพูราชแดงเขียวจึงคล้ายคลึงกับเหตุการณ์ในเรื่องสุธนชาดก แต่น่าจะได้รับอิทธิพล

จากการเล่านิทานเรื่องพระสุธน-มโนราห์ผ่านการถ่ายทอดทางมุขปาฐะมากกว่าการรับอิทธิพลจากสุธนชาดกโดยตรง เพราะไม่ปรากฏรายละเอียดเกี่ยวกับการจับนางกนิรีด้วยนาคบาทเหมือนเรื่องสุธนชาดก

เรื่องพระสุธน-มโนราห์เป็นนิทานที่แพร่หลายมากในภาคเหนือเพราะปรากฏเรื่องพระสุธน-มโนราห์สำนวนของภาคเหนือและกลุ่มชนชาติไทหลายสำนวนและยังปรากฏอนุภาคของเรื่องพระสุธน-มโนราห์ ในนิทานพื้นบ้านเรื่องอื่นๆ ด้วย เช่น เรื่องขุนแก่นกับนางหลาวคำของคนไทใหญ่ในภาคเหนือกล่าวถึงนางผีเสื้อตนมาอาบน้ำ แล้วถูกจับไปให้ลูกเจ้าเมือง อะล่องข้าวหอมของคนไทได้คงกล่าวถึงนางผีเสื้อตนมา กินข้าวที่พระเอกปลูกไว้ ต่อมาพระเอกได้นางผีคนที้เจ็ดเป็นภรรยา เป็นต้น (ศิริพร ณ กลาง ๒๕๔๕: ๑๒๗-๑๗๔)

ดังนั้นความแพร่หลายของนิทานเรื่องพระสุธน-มโนราห์มีผลทำให้ผู้แต่งเรื่องชมพูราชแดงเขียนอนุภาคเหตุการณ์ที่ผู้ฟังคุ้นเคยมาผสมกับนิทานเรื่องใหม่ที่แต่งเลียนแบบสุวรรณสิริสาชาดก ในปัญญาสาชดก ทำให้รายละเอียดของพฤติกรรมในชมพูราชแดงเขียนแตกต่างจากสุวรรณสิริสา เหตุการณ์ตอนที่ ๒ ในเรื่องชมพูราชแดงเขียนจึงแตกต่างจากสุวรรณสิริสาแม้ว่าจะปรากฏพฤติกรรมหลักตรงกันก็ตาม

นิทานเรื่องชมพูราชแดงเขียนเป็นนิทานที่แตกเรื่องมาจากเรื่องสุวรรณสิริสา เรื่องชมพูราชแดงเขียนจึงมีโครงสร้างตรงกันกับสุวรรณสิริสา สิ่งที่ทำให้นิทานทั้งสองเรื่องแตกต่างกันคือ ลักษณะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในเรื่องชมพูราชแดงเขียน ได้แก่ การลดพฤติกรรมหลักในโครงสร้าง การเปลี่ยนแปลงรายละเอียดในพฤติกรรมหลัก และการเปลี่ยนแปลงเหตุการณ์สำคัญในโครงเรื่อง

การแตกเรื่องจากเรื่องสุวรรณสิริสาไปเป็นเรื่องชมพูราชแดงเขียนแสดงให้เห็นว่าโครงเรื่องแบบสุวรรณสิริสาเป็นโครงเรื่องที่มีเอกลักษณ์จนสามารถเป็นต้นแบบที่ทำให้เกิดนิทานเรื่องใหม่ได้ ดังนั้นแม้ว่าเรื่องสุวรรณสิริสาจะแตกเรื่องมาจากสุวรรณสังข์ แต่ก็สามารถสร้างลักษณะเฉพาะในโครงเรื่องจนสามารถดำรงอยู่และกลายเป็นต้นแบบที่ให้นักนิทานเรื่องใหม่จากเรื่องสุวรรณสิริสาได้อีกชั้นหนึ่ง ซึ่งก็คือเรื่องชมพูราชแดงเขียน กระบวนการแตกเรื่องที่เกิดขึ้นจึงเป็นการแตกเรื่อง ๒ ชั้น ชั้นที่ ๑ คือเรื่องสุวรรณสิริสาซึ่งแตกเรื่องมาจากสุวรรณสังข์ และชั้นที่ ๒ คือเรื่องชมพูราชแดงเขียนซึ่งแตกเรื่องต่อจากเรื่องสุวรรณสิริสาอีกทอดหนึ่ง ความสัมพันธ์ของนิทานทั้งสามเรื่อง

จึงเป็นดังนี้

สังข์ทอง/สุวรรณสังข์ → สุวรรณสิริสา → ชมพูนุชแดงเขียว
การแต่งเรื่องชั้นที่ ๑ การแต่งเรื่องชั้นที่ ๒

ชมพูนุชแดงเขียวจึงไม่ใช่นิทานที่แต่งเรื่องจากสุวรรณสังข์โดยตรง แต่เป็นนิทานที่เกิดจากการแต่งเรื่องชั้นที่ ๒ จากโครงเรื่องของสุวรรณสิริสา การเกิดนิทานเรื่องใหม่อีกเรื่องหนึ่งที่มีโครงเรื่องเหมือนนิทานสุวรรณสิริสาแสดงว่าโครงเรื่องแบบสุวรรณสิริสาได้รับความนิยมไม่น้อยเลย

ความแพร่หลายของนิทานชุดสุวรรณสิริสา

การศึกษาโครงเรื่องของนิทานชุดสุวรรณสิริสาทำให้ผู้เขียนพบว่านิทานเรื่องสุวรรณสิริสาเป็นนิทานที่แต่งเรื่องมาจากเรื่องสุวรรณสังข์ โดยเกิดจากการนำโครงเรื่องแบบสังข์ทองมาผสมกับตำนานเมืองสุวรรณภูมิและมีการเปลี่ยนแปลงโครงเรื่องในลักษณะต่างๆ จนกลายเป็นนิทานเรื่องใหม่อีกเรื่องหนึ่ง เรื่องสุวรรณสิริสาเป็นนิทานที่แพร่หลายไม่น้อยทำให้เกิดสำนวนต่างๆ อีกหลายสำนวนที่มีชื่อเรื่องแตกต่างกันไป เช่น สุวรรณเคียร สุวันณะต่อมคำ อ้อมล้อมต่อมคำ ท้าวหัวข้อหล้อ ซึ่งไม่ใช่เพียงแคในประเทไทยเท่านั้น ปรากฏว่ามีนิทานของประเทศเพื่อนบ้านที่คล้ายคลึงกับเรื่องสุวรรณสิริสาด้วย คือเรื่องท้าวหัวข้อหล้อกับเรื่องท้าวหัวของลาว และเรื่องนายหัวของพม่า

เรื่องท้าวหัวข้อหล้อของลาวมีเนื้อเรื่องและการดำเนินเรื่องเหมือนเรื่องสุวรรณสิริสาและท้าวหัวข้อหล้อของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แต่เรื่องท้าวหัวและนายหัวของพมามีการเปลี่ยนแปลงในโครงเรื่องจนผิดเพี้ยนไปจากเรื่องสุวรรณสิริสาจนกลายเป็นนิทานอีกเรื่องหนึ่งที่มีโครงเรื่องต่างไปจากเดิม

นิทานลาวเรื่องท้าวหัว (Xay Kaignavongsa and Hugh Fincher อ้างถึงใน วัชรภรณ์ ดิษฐบ้าน ๒๕๔๕: ภาคผนวก) กล่าวถึงโอรสกษัตริย์เมืองหนึ่งที่กำลังเน็ดมามีแต่ศึระะจึงถูกลอยแพไป หญิงชราคนหนึ่งได้เก็บเด็กที่มีแต่ศึระะมาเลี้ยงดู เมื่อโตขึ้นท้าวหัวได้เดินทางไปกับเรือสำเภาจนถึงเมืองลังกา ท้าวหัวได้อภิเษก

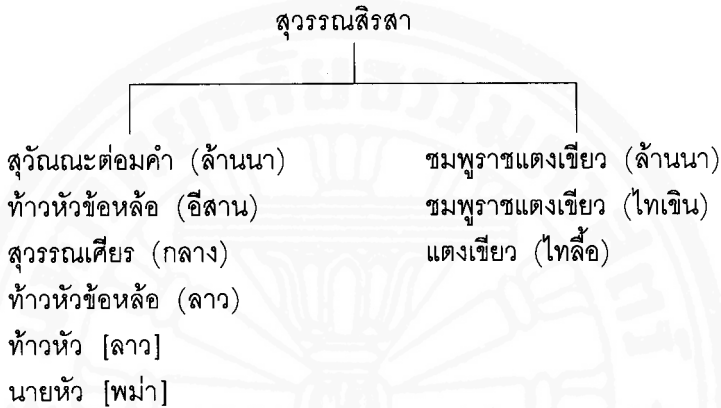
กับพระธิดาคนที่ ๗ ท้าวหวัเป็นผู้มีปัญญาสามารถทำให้เกาะลังกามั่งคั่งกว่าเดิม จึงได้รับการอภิเษกให้ครองเมืองและได้ชื่อว่าพญาศรี ต่อมาพระธิดาผู้ที่ทั้งหกและหกเขยขับไล่พระธิดาคนที่ ๗ ออกจากเมืองทำให้นางเสียชีวิต ส่วนพญาศรีได้หลบหนีกลับไปหาหญิงหม้าย หญิงหม้ายพาพญาศรีไปเฝ้าเจ้าเมืองที่เป็นบิดาของพญาศรี พญาศรีจึงได้ครองเมืองของบิดา

นิทานพม่าเรื่องนายหั่ว (ส.พลายน้อย อ้างถึงใน วัชรภรณ์ ดิษฐบ้าน ๒๕๔๕: ภาคผนวก) กล่าวถึงหญิงคนหนึ่งคลอดบุตรที่มีแต่ศีรษะ จึงถูกเรียกว่า “นายหั่ว” นายหั่วให้มารดาขายตนให้แก่พ่อค้า ต่อมาพ่อค้าก็ขายนายหั่วให้แก่พ่อค้าเรือสำเภาจากต่างประเทศ วันหนึ่งเกิดพายุจนเรือพ่อค้าไปถึงเกาะยักษ์ นายหั่วของลที่เกาะยักษ์ พกยักษ์รักนายหั่วจึงสอนมนตร์ต่างๆ ให้และมอบทับทิมให้หนึ่งกระຈาด ต่อมานายหั่วก็ขออาศัยเรือพ่อค้าสำเภากลับเมือง นายหั่วไปสู่ขอพระธิดาเจ้าเมืองแต่ถูกเย้ยหยัน จึงรำยมนตร์ที่พกยักษ์สอนก็เกิดกองทหารจำนวนมาก เจ้าเมืองจึงต้องยกพระธิดาให้ เมื่ออภิเษกกับพระธิดาแล้วนายหั่วก็ถอดรูปกลายเป็นชายหนุ่มรูปงาม

สุวรรณสังข์ สุวรรณสิริสาและชมพูราชแดงเขียวมีเนื้อเรื่องที่แตกต่างกันจนเป็นนิทานคนละเรื่อง แต่ก็ยังมีโครงสร้างหลักร่วมกันอยู่ ทำให้นิทานทั้งสามเรื่องนี้ยังคงเป็นนิทานในแบบเรื่องนิทานสังข์ทอง แต่นิทานเรื่องท้าวหั่วของลาวและนายหั่วของพม่าแม้จะมีบางส่วนของโครงเรื่องและมีชื่อเรื่องที่คล้ายคลึงกับสุวรรณสิริสา แต่ไม่อาจจัดเป็นนิทานในแบบเรื่องนิทานสังข์ทอง เพราะท้าวหั่วและนายหั่วไม่ได้มีโครงสร้างแบบนิทานสังข์ทอง แม้จะมีเค้าเรื่องของสุวรรณสิริสาปรากฏเป็นร่องรอยอยู่ในนิทานทั้งสองเรื่องนี้ แต่โครงเรื่องที่แตกต่างกันมากทำให้ไม่อาจกำหนดว่าท้าวหั่วและนายหั่วเป็นนิทานอีกสำนวนหนึ่งของสุวรรณสิริสา ซึ่งก็แสดงว่าได้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในโครงสร้างของนิทานเรื่องท้าวหั่วของลาวกับนายหั่วของพม่าจนทำให้มีโครงสร้างต่างไปจากสุวรรณสิริสา

แม้เรื่องสุวรรณสิริสาจะแตกเรื่องมาจากเรื่องสุวรรณสังข์ขึ้นเป็นนิทานต้นแบบ แต่สุวรรณสิริสาก็มี “เส้นทาง” ของตนเอง ทำให้แพร่หลายไปเป็นสำนวนต่างๆ และยังแตกเรื่องใหม่อีกชั้นหนึ่งเป็นเรื่องชมพูราชแดงเขียวซึ่งก็แพร่หลายไปในกลุ่มไทลื้อและไทเขินด้วย ความสัมพันธ์ของนิทานชุดสุวรรณสิริสาจึงเป็นดังนี้

โครงเรื่องแบบสุวรรณสังฆชาดก+บางส่วนของตำนานสุวรรณโคมคำ

การเดินทางของนิทานไปในท้องถิ่นต่างๆ ทำให้นิทานแพร่กระจายไปทั้งภายในสังคมวัฒนธรรมเดียวกันและการแพร่กระจายข้ามวัฒนธรรม ส่งผลให้เนื้อเรื่องนิทานปรับเปลี่ยนไปตามวัฒนธรรมของแต่ละถิ่น ทั้งการเปลี่ยนแปลงโครงเรื่องและเนื้อเรื่องให้สอดคล้องกับรสนิยมของผู้ฟัง และการปรับเปลี่ยนเพื่อแสดงอัตลักษณ์ของท้องถิ่น ดังเช่นพระราชนิพนธ์ของอีสานมีการแทรกประเพณีท้องถิ่นในเรื่องพระราชนิพนธ์ โดยให้ท้าวหุลละมาน (หนุมาน) เว้าถกถกเกี่ยวสาวตามประเพณีของชาวอีสาน (ศิริพร ณ กลาง ๒๕๔๘: ๑๓๕) หรือการนำตำนานเมืองสุวรรณโคมคำเข้ามาผสมในโครงเรื่องแบบสังฆชาดกดังที่ปรากฏในเรื่องสุวรรณสิริสา เป็นต้น

แม้จะมีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นแต่สิ่งที่ดำรงอยู่ในนิทานแต่ละเรื่องก็คือ โครงสร้างของนิทาน ธรรมชาติการเปลี่ยนแปลงของนิทานจะมีการอนุรักษ์ตนเองคือ รักษาจุดสำคัญหรือแก่นของเรื่องไว้ ดังที่วอลเตอร์ แอนเดอร์สัน ได้เสนอความคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ตนเองของนิทาน (The Law of Self-Correction) กล่าวคือ แม้ว่านิทานแต่ละสำนวนจะมีรายละเอียดที่เปลี่ยนแปลงไปแต่ส่วนสำคัญของเรื่องจะยังคงอยู่ (Stith Thompson 1946: 437) เช่นเดียวกันในการแตกเรื่องของนิทานแม้ว่าสุวรรณสังข์ สุวรรณสิริสาและชมพุราษแดงเขียวจะมีเนื้อเรื่องที่แตกต่างกันแต่สิ่งที่

ดำรงอยู่ก็คือโครงสร้างของนิทานซึ่งปรากฏตรงกันทั้งสามเรื่อง ดังนั้นในการแต่งเรื่อง
ของนิทานแม้ว่าจะทำให้เกิดเป็นนิทานเรื่องใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม แต่นิทานเรื่องใหม่
เหล่านั้นก็ยังคงรักษาโครงสร้างเดิมอันเป็นแก่นสำคัญของโครงเรื่องไว้

นิทานเป็นผลิตผลจากการสร้างสรรค์ของภูมิปัญญาและจินตนาการของ
มนุษย์ นิทานแต่ละเรื่องไม่ได้ดำรงอยู่อย่างโดดเดี่ยวแต่มีความสัมพันธ์ทั้งกับนิทาน
ด้วยกันเองและมนุษย์ซึ่งเป็นผู้สร้างและผู้เสพนิทาน บ่อยครั้งที่ “การผลิตซ้ำ” ในนิทาน
ได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในนิทานจนทำให้นิทานเรื่องเดิมมีหน้าตาที่ผิดเพี้ยนไป
หรือเกิดเป็นนิทานเรื่องใหม่ “นิทานเหล่านี้ดำรงอยู่ราวกับว่ามี ‘สังคมนิทาน’ ของ
ตนเอง เสมือนหนึ่งนิทานก็มีชีวิต มีการแลกเปลี่ยนหรือหยิบยืมอนุภาคจากเรื่องหนึ่ง
ไปใช้ในอีกเรื่องหนึ่ง เช่นเดียวกับการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและการปะทะสังสรรค์กัน
ในสังคมของคนเรา” (ศิริพร ฤณ กลาง ๒๕๔๘: ๑๖๒)

การศึกษาโครงสร้างของนิทานทำให้ทราบว่าในคลังของนิทานที่มีอยู่มากมาย
มหาศาลนั้นซ่อนความลับบางประการของนิทานเอาไว้ หากพิจารณาเพียงผิวเผินนิทาน
เหล่านั้นมีความหลากหลายแตกต่างกันไป แต่เมื่อศึกษาลึกลงไปถึงโครงสร้างของนิทาน
ก็พบว่านิทานหลายเรื่องมีโครงสร้างเดียวกัน นิทานบางเรื่องเป็นต้นกำเนิดของนิทาน
อีกเรื่องหนึ่ง และนิทานเรื่องใหม่ที่เกิดขึ้นยังให้กำเนิดนิทานเรื่องใหม่ได้อีกชั้นหนึ่งด้วย

การแต่งเรื่องของนิทานที่เกิดขึ้นถึง ๒ ชั้นจากโครงสร้างเดียวกันแสดงให้เห็นว่า
โครงเรื่องของนิทานบางแบบนั้นได้รับความนิยมจากผู้ฟังมากจนต้องมี “การผลิตซ้ำ” และ
ปรับเปลี่ยนเนื้อเรื่องให้แตกต่างกันไปเพื่อสร้างสีสันให้แก่กันนิทานเรื่องใหม่ ดังการแต่งเรื่อง ๒
ชั้นที่เกิดขึ้นในนิทานชุดสุวรรณสิริสาซึ่งแสดงให้เห็นความนิยมของโครงเรื่องแบบนิทาน
สังข์ทองที่แตกย่อยมาเป็นโครงเรื่องแบบสุวรรณสิริสา ดังนั้นการศึกษาปรากฏการณ์
การแต่งเรื่องของนิทานเรื่องสุวรรณสังข์ สุวรรณสิริสาและชมพูราชแดงเขียวจึงทำให้มองเห็น
ธรรมชาติของนิทาน ทั้งในด้านความแพร่หลายของนิทาน การเปลี่ยนแปลงของนิทาน และที่
สำคัญคือความสัมพันธ์ของนิทานที่แต่งเรื่องมาจากโครงเรื่องแบบเดียวกันว่ามีความสัมพันธ์กัน
เหมือนพี่น้องที่หน้าตาผิดแผกแตกต่างกันแต่ล้วนกำเนิดมาจากการดัดแปลงเดียวกัน

- อุดม รุ่งเรืองศรี. “ตำนานเมืองสุวรรณโคฒาคำ.” สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, ๒๕๔๒, หน้า ๒๔๘๐-๒๔๘๑.
- _____. “วรรณกรรมชาดกที่มีลักษณะเป็น ‘ล้านนา’.” วรรณกรรมพุทธศาสนาในล้านนา. เชียงใหม่: ตรัสวิน, ๒๕๔๐, ๕๑-๖๐.
- _____. วรรณกรรมล้านนา. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๖.
- Thompson, Stith. The Folktale. USA: Holt, Rinehart and Winston, 1946.
- Von Sydow, C.W. “Folktale Studies and Philology: Some Points of View.” *The Study of the Folklore*. New Jersey: Prentice - Hall, 1965, 219-242.

